

Тема 3. Сутність інфраструктури товарного ринку та її місце в ринковій економіці

1. Сутнісна характеристика ринкової інфраструктури та інфраструктури товарного ринку.

2. Елементи інфраструктури товарного ринку та їх характеристика.

1. Сутнісна характеристика ринкової інфраструктури та інфраструктури товарного ринку

Функціонування економічної системи, її рівновага та динаміка забезпечуються діяльністю **ринкових інститутів** – спеціалізованих організацій, пов'язаних між собою і залежних одна від одної.

Сукупність цих інститутів, що діють у межах особливих ринків і виконують певні функції, утворює інфраструктуру ринкової економіки. Ефективний розвиток економіки будь-якої країни неможливий без розвиненої інфраструктури.

Термін “**інфраструктура**” походить від лінгвістичного значення латинських слів “infra” – нижче і “structura” – будова.

У будь-якій системі **інфраструктура** – це основа, фундамент, внутрішня будова. Звідси, **ринкова інфраструктура** – це загальна основа безпосереднього здійснення обмінних процесів, фізичне місце контактування, взаємодії ринкових контрагентів, операторів ринку, тобто покупців та продавців.

Щодо **інфраструктури товарного ринку**, то під нею слід розуміти сукупність підприємств, організацій, установ різних організаційно правових форм, які створюють організаційно-економічні умови прискорення руху товарів і коштів, зростання інвестиційних можливостей підприємств та забезпечують обслуговування і регулювання безперервного та ефективного функціонування й розвитку ринкової економіки.

Завдяки діяльності суб'єктів інфраструктури товарного ринку виробники мають можливість сформувати ефективні канали розподілу, щоб представити свій товар на ринку. **Суб'єкти інфраструктури товарного ринку** забезпечують рух товарів від виробників до споживачів. Вони сприяють подоланню розбіжності в часі, місці та праві власності, які відділяють товари та послуги від споживачів, для яких вони призначені. Важливою є їхня роль у встановленні відповідності між попитом та пропозицією товарів. Більшість виробників випускає у великій кількості обмежений асортимент продукції, а внаслідок діяльності суб'єктів інфраструктури товарного ринку він трансформується в споживчий асортимент, необхідний конкретному споживачеві.

Від ефективної діяльності суб'єктів інфраструктури товарного ринку залежить загальний обсяг та рівень витрат обігу, стан і швидкість обертання товарних запасів на всіх стадіях кругообігу товарів.

2. Елементи інфраструктури товарного ринку та їх характеристика

Елементи інфраструктури товарного ринку – це групи підприємств і організацій, що займаються купівлею-продажем товарів чи спеціалізуються на наданні однорідних послуг власникам товарів на шляху їхнього руху від виробника до споживача.

Основні елементи інфраструктури товарного ринку наведені на рис. 1.

Розглянемо їх детальніше:

Торговельно-посередницькі підприємства й організації відіграють активну роль у формуванні та здійсненні руху товарів, впливають на удосконалення матеріально-технічної, інженерно-технологічної бази товарного ринку, ресурсозбереження, розв'язання проблем управління, планування та організації комерційно-господарської діяльності суб'єктів товарного ринку.

Операції торгово-посередницьких підприємств та організацій:

- з перепродажу,
- комісійні;
- агентські;
- брокерські.

Операції з перепродажу. Здійснюються торговими посередниками від власного імені і за свій рахунок. Це означає, що торговий посередник виступає стороною договору як з експортером, так і з кінцевим покупцем і стає власником товару після його оплати. **У світовій торговій практиці розрізняють два види операцій з перепродажу.**

До першого відносяться операції, в яких торговий посередник по відношенню до експортера виступає як покупець, який придбав товари на основі договору купівлі-продажу. Він стає власником товарів і може реалізувати їх на свій лад на будь-якому ринку і за будь-якою ціною.

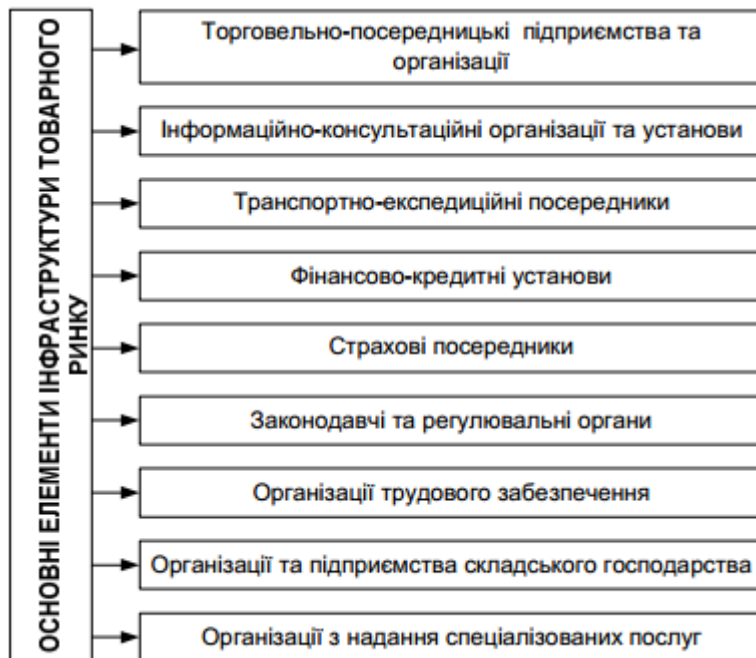

Рис. 1. Основні елементи інфраструктури товарного ринку

До другого виду належать операції, в яких експортер надає посереднику право продажу власних товарів на певній території протягом узгодженого терміну на підставі договору про надання права на продаж.

Комісійні операції. Суть даних операцій полягає у здійсненні однією стороною, названої комісіонером, за дорученням іншої сторони, названої комітентом, угод від власного імені, але за рахунок комітента. Відносини між комітентом і комісіонером регулюються договором комісії.

Різновидом комісійних операцій є операції консигнації. Суть їх полягає в тому, що експортер (консигнант) доручає посереднику (консигнатору) реалізацію товару зі складу протягом встановленого періоду. Консигнатор не купує цей товар у власність, а продає його від власного імені і здійснює платежі консигнатору за реалізацію зі складу товару покупцеві.

Агентські операції полягають у дорученні однієї сторони, названої принципалом, незалежній від неї іншій стороні, названій торговим чи комерційним агентом, здійснення фактичних і юридичних дій, пов'язаних з продажем або покупкою товару на обумовленій території за рахунок і від імені принципала. Відносини між принципалом і агентом визначаються укладеною між ними агентською угодою, що регулює загальні умови їх співробітництва, а поставка товару здійснюється за самостійними контрактами купівлі-продажу, підписаними з урахуванням посередницьких договорів. Агенти лише сприяють здійсненню угоди купівлі-продажу, але самі в ній в ролі сторони контракту не беруть участі.

Брокерські операції. Цей вид операцій полягає у встановленні через посередника-брокера контакту між продавцем і покупцем. Іншими словами, вони зводять зацікавлених продавців і покупців, самі при цьому не є стороною в договорі і не беруть участі в ньому своїм капіталом. На відміну від агента, брокер не є представником, не знаходиться в договірних відносинах з жодною із сторін і діє на основі окремих доручень. Брокер готує проект договору і направляє його сторонам для підписання, а потім передає кожній стороні належно підписаний екземпляр договору. Брокеру можуть бути доручені контроль за виконанням укладеного контракту і надання реклаमाцій. Він не стає власником товару і не уповноважений на одержання платежів. За свої послуги брокер отримує обумовлену, часто встановлену торговим звичаєм, винагороду.

Інформаційно-консультаційні організації та підприємства суттєво сприяють розвитку товарного ринку, оскільки його суб'єкти в сучасних умовах не можуть успішно конкурувати, якщо не мають відповідної інформації. **Інформаційно-консультаційні організації на товарному ринку представлені** спеціальними рекламними агентствами, інформаційними центрами і агентствами засобів інформації, а також інформаційними технологіями та засобами ділової комунікації.

Транспортно-експедиційні посередники – це фізичні чи юридичні особи, що організують транспортно-експедиційне обслуговування, але самі можуть і не брати безпосередньої участі в процесі перевезення.

Транспортно-експедиційні посередники надають такі послуги:

1. Транспортні послуги, що включають організацію і перевезення вантажів від постачальника до отримувача .

2. Завантажувально-розвантажувальні послуги:

- завантаження товарів на транспортні засоби;
- розвантаження транспортних засобів;
- маркірування товарних партій;
- укрупнення партій поставок;
- комплектація вантажних партій;
- перевантаження з одного транспортного засобу на інший .

3. Експедиційні послуги:

3.1. Комплексні експедиційні послуги, що охоплюють усі види транспортно-експедиційного обслуговування від моменту прийому вантажів і до моменту їх розвантаження у клієнта. Вони включають:

- приймання вантажів до перевезення на складі відправника;
- підготовку вантажу до транспортування;
- організацію завантаження на транспортні засоби;
- перевезення;
- охорони вантажу;
- розвантаження товарів та їх складування на території клієнта;
- здачу вантажу і оформлення необхідної для цього документації;
- проведення розрахунків за всі види послуг;
- звітування перед вантажовідправниками.

3.2. Локальні експедиційні послуги є частиною комплексних послуг. До них віднесені:

- послуги з відправки вантажів (приймання, маркірування і пакування вантажів, оформлення відповідної документації);
- послуги з супроводження вантажів (забезпечення цілісності вантажів у дорозі, організація необхідних перевантажень і безпосереднє транспортування);
- послуги з прибуття вантажів (контроль за прибуттям, інформування про надходження вантажів, організацію розвантаження транспортних засобів, оформлення документів, звіт перед вантажовідправником);

Фінансово-кредитні установи представлені банками, фондовими та валютними біржами, інвестиційними фондами, які забезпечують ефективне функціонування товарного ринку завдяки не тільки своєчасному та безперебійному проведенню фінансово-розрахункових операцій, але й пошуку та залученню інвестиційних ресурсів. Це дозволяє суб'єктам інфраструктури реалізовувати інноваційну політику, впроваджувати в свою діяльність досягнення науково-технічного прогресу.

Винятково важливу роль серед фінансово-кредитних установ відіграють **банки**, які забезпечують безперебійність розрахунків під час купівлі-продажу товарів та послуг, фінансують створення необхідних товарних запасів та матеріальних резервів, а також інвестиції для розвитку матеріально-технічної бази.

Страхові посередники є невід'ємною частиною інфраструктури товарного ринку. На ринку страхових послуг можуть існувати різні види страхових посередників з повним чи обмеженим спектром виконання посередницьких функцій.

Страхові організації в Україні представлені органами державного страхування і незалежними страховими фірмами, компаніями, товариствами, агентствами. Стосовно суб'єктів товарного ринку вони здійснюють страхування майна, вантажів, транспортних засобів, страхування цивільної відповідальності перевізників та ін. Страхові компанії сприяють мінімізації ризику діяльності елементів товарного ринку.

Законодавчі та контролюючі організації сприяють раціональному функціонуванню товарного ринку в усіх його ланках. Через законодавчі органи шляхом прийняття законів, інструкцій, положень держава визначає основні параметри функціонування товарного ринку.

Відсутність належного контролю над товарним ринком призводить до фінансових, правових, податкових та інших порушень, нераціонального руху товарів, наявності неякісних, екологічно небезпечних товарів, несумлінної конкуренції. **До складу контролюючих та регулювальних організацій входять** податкові, митні та спеціалізовані торгові інспекції.

Організації трудового забезпечення відіграють значну роль у процесі вироблення і реалізації кадрової політики на товарному ринку.

Підготовкою і реалізацією завдань щодо кадрового забезпечення суб'єктів товарного ринку займається низка організацій:

- служби зайнятості;
- кадрові служби підприємств, організацій;
- навчальні заклади з професійного навчання;
- служби з перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Організації та підприємства складського господарства забезпечують рух товару, місце розподілу, сортування, комплектації, зберігання й експедиції товарно-матеріальних цінностей.

Цей елемент інфраструктури товарного ринку включає:

- склади;
- устаткування для розміщення матеріалів і виробів;
- підйомно-транспортні машини та механізми;
- тару.

Організації з надання спеціалізованих послуг впливають на збереження та раціоналізацію руху товару, вдосконалення матеріально-технічної, інженерно-технологічної бази товарного ринку, ресурсозбереження, вирішення проблем управління, планування й організації комерційно-господарської діяльності суб'єктів товарного ринку.

У складі інфраструктури товарного ринку визначилися й активно функціонують такі організації з надання послуг:

- спеціалізовані постачальницькі фірми;
- прокатні організації;
- лізингові організації;
- інжинірингові фірми;
- рекламні агенції;
- консультативні (консалтингові) фірми;
- фірми з надання послуг зв'язку та інформаційного забезпечення;
- охоронні організації;
- підприємства юридичного супроводу (юридичні, адвокатські та нотаріальні контори).